

Sverige har inte längre högst sjukfrånvaro i Västeuropa

I tidigare internationella jämförelser har den svenska sjukfrånvaron stuckit ut som både hög och fluktuerande. Men de senaste 20 åren har sjukfrånvaron blivit såväl lägre som mer stabil. Numera ligger Sverige i nivå med genomsnittet för ett antal västeuropeiska länder.

Försäkringskassan har under flera decennier följt sjukfrånvarons utveckling i Sverige och våra närmaste västeuropeiska grannländer. I denna analys sätts sjukfrånvarons utveckling under 1995–2021 i samband med några tänkbara förklaringar.

Vad som driver sjukfrånvarons nivå och utveckling är en komplex fråga och många faktorer spelar in. Sjukförsäkringens utformning har stor betydelse, men utvecklingen påverkas även av andra förhållanden som ekonomiskt skydd vid arbetslöshet, utvecklingen på arbetsmarknaden och andra sociala skyddsnät. I denna analys illustreras sjukfrånvarons utveckling främst mot bakgrund av arbetskraftens sammansättning och skillnader i sjukförsäkringens utformning mellan de olika länderna. Skillnaderna rör exempelvis ersättningsnivåer, i vilken mån arbetsgivare betalar ersättningen, anställningsskydd vid sjukfrånvaro, bortre tidsgränser i sjukförsäkringen samt möjligheten att lämna arbetslivet i förtid genom olika former av förtidspension. Exempelvis är det främst den allmänna och obligatoriska sjukförsäkringen som ersätter sjukfrånvaron i Sverige och Norge samtidigt som anställda har ett gott anställningsskydd. I Storbritannien och Nederländerna är det istället arbetsgivaren som betalar ersättning vid sjukfrånvaro, och i Danmark och Storbritannien har anställda ett svagare anställningsskydd. I Tyskland och Frankrike kännetecknas sjukförsäkringen av att anställda är försäkrade inom branscher och via sin arbetsgivare.

Korta analyser 2022:4

Försäkringskassan
Analysavdelningen

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-27

Om sjukfrånvaro i LFS

Denna analys bygger på statistik från Eurostats Labour Force Survey (LFS). Begreppet "sjukfrånvaro" avser personer i åldrarna 20–64 år som svarat att de varit frånvarande från sitt arbete på grund av sjukdom och tillfällig arbetsoförmåga under hela undersökningens mätvecka.

Den svenska sjukfrånvaron är lägre och mer stabil idag

Tidigare har Sverige, Norge och Nederländerna haft en både hög och fluktuerande sjukfrånvaro. Under de senaste två decennierna har ett trendbrott skett i Sverige och sjukfrånvaron ligger numera på en lägre och mer stabil nivå jämfört med före nedgången som inleddes år 2003. Utvecklingen i Sverige har präglats av flera mål och viktiga förändringar i sjukförsäkringen: regeringens *halveringsmål* av sjukfrånvaron år 2003, införandet av *rehabiliteringskedjan* 2008 med tidsgränser i sjukförsäkringen samt regeringens *9,0 mål* år 2015 att minska sjukpenningtalet från dåvarande 10,5 till 9,0 sjukdagar i slutet av år 2020.

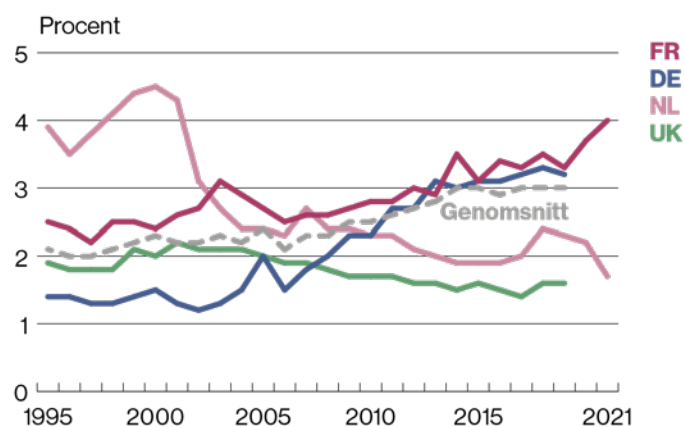
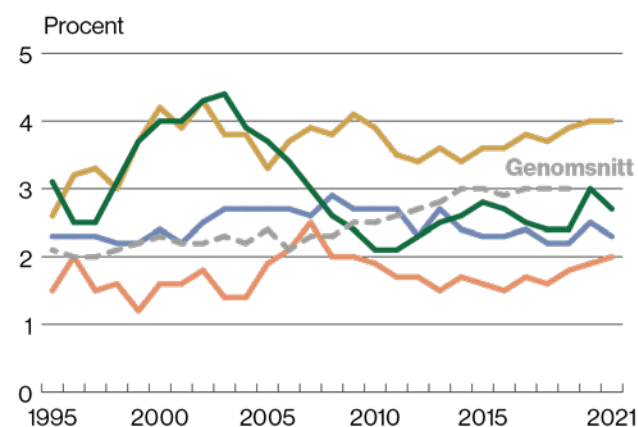
Ett liknande trendbrott kan ses i Nederländerna där sjukfrånvaron legat på en lägre och mer stabil nivå sedan 2004. Nederländerna genomförde ett flertal åtgärder under åren 1994–2006. Bland annat flyttades det ekonomiska ansvaret vid sjukfrånvaro till arbetsgivare med ett års sjuklöneperiod 1996, vilken utökades till två år 2004. I Danmark och Storbritannien har istället sjukfrånvaron varit relativt låg över tid. Det förklaras delvis av att personer som varit sjukfrånvarande längre än de har anställningsskydd kan sägas upp och därmed exkluderas från statistiken. Vidare kan både lägre ersättningsnivåer och svagare anställningsskydd bidra till att höja tröskeln för att vara sjukfrånvarande i dessa länder. På motsvarande sätt kan generösa system skapa utrymme för en hög och varierande sjukfrånvaro, vilket är fallet i Norge. I EU:s kärnländer Tyskland och Frankrike ses en uppåtgående trend i sjukfrånvaron sedan 2006.

Förkortningar diagram

- NO – Norge
- SE – Sverige
- FI – Finland
- DK – Danmark
- FR – Frankrike
- DE – Tyskland
- NL – Nederländerna
- UK – Storbritannien

Sjukfrånvaro per land samt genomsnitt 1995–2021

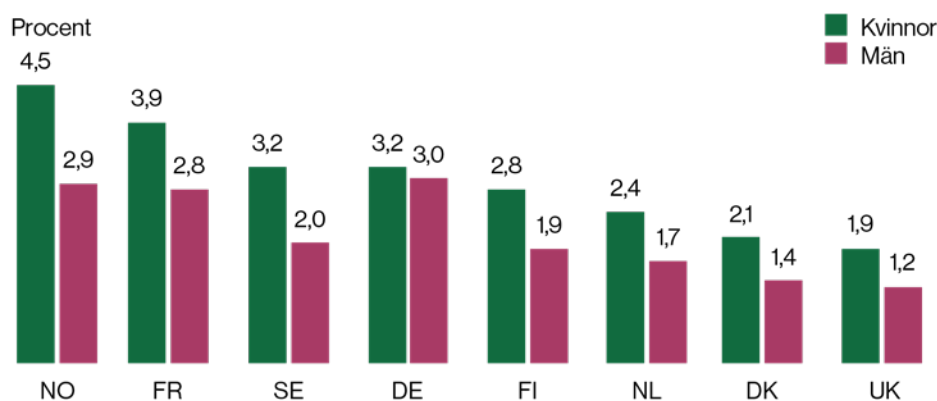
Storbritannien är inte inkluderat i uträkningen för genomsnittet.

Sjukfrånvaron är högre bland kvinnor än män, särskilt i Sverige

I samtliga länder har kvinnor högre sjukfrånvaro än män. Störst är skillnaden i Sverige där sjukfrånvaron bland kvinnor är 3,2 procent jämfört med männens 2 procent. Också i Storbritannien och Norge är könsskillnaderna stora. Att Sverige placerar sig så högt skulle kunna förklaras av att en relativt hög andel kvinnor i Sverige arbetar heltid och fortfarande tar stort ansvar för barn och familj. Att kvinnor tar större ansvar för barn och familj än män gäller generellt i Europa, men i många länder leder det till att färre kvinnor arbetar heltid vilket innebär lägre sjukfrånvaro.

Sjukfrånvaro per kön, genomsnitt 2012–2021

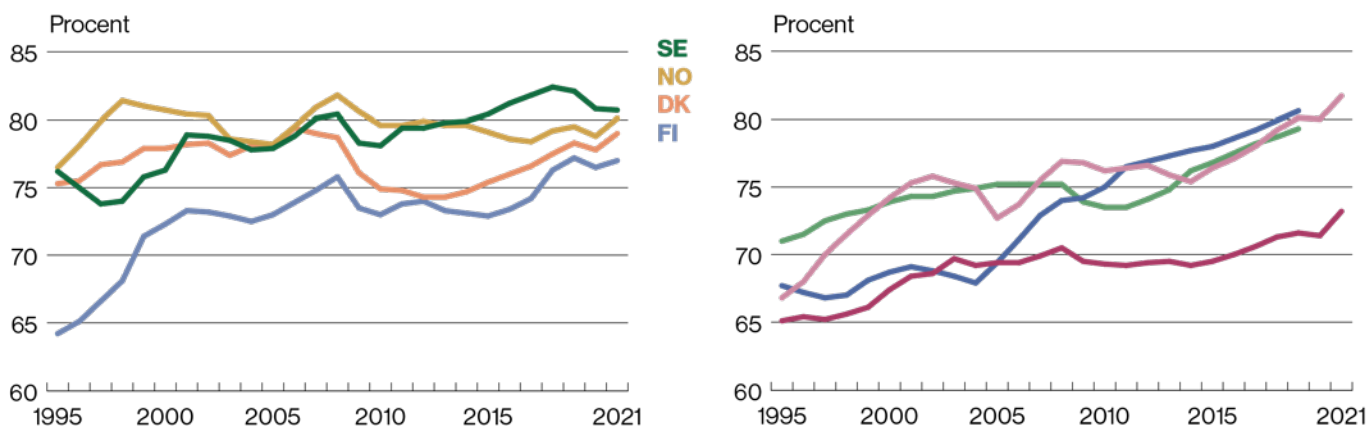
Sysselsättningsgraden i Europa efterliknar alltmer den nordiska

Sysselsättningsgraden, det vill säga hur många som lönearbetar, påverkar hur många som *kan* räknas som sjukfrånvarande i respektive land. När sysselsättningsgraden förändras i olika utsträckning bland olika åldersgrupper eller kön påverkas även arbetskraftens sammansättning, vilken har betydelse för sjukfrånvaron. Exempelvis får en hög sysselsättningsgrad bland äldre en stor betydelse eftersom sjukfrånvaron stiger betydligt med åldern. Vid en låg sysselsättningsgrad minskar sjukfrånvaron om arbetsgivare i första hand väljer att anställa personer med låg sjukfrånvaro genom en så kallad *selektionseffekt*. Omvänt bidrar en hög sysselsättningsgrad till att fler personer med högre sjukfrånvaro anställs, vilket leder till en högre sjukfrånvaro. En svag arbetsmarknad och låg sysselsättning kan också innebära att anställda i möjligaste mån undviker sjukfrånvaro för att inte belasta relationen till arbetsgivaren genom en så kallad *disciplineringsseffekt*.

” När sysselsättningsgraden förändras i olika utsträckning bland olika åldersgrupper eller kön påverkas även arbetskraftens sammansättning, vilken har betydelse för sjukfrånvaron.

Sedan 1995 har sysselsättningsgraden stigit i de länder vi studerar och blivit mer likartad. Bortsett från Finland, som i hög grad påverkades ekonomiskt av Sovjetunionens kollaps, har sysselsättningsgraden ökat marginellt i de nordiska länderna där den var hög redan under 1990-talet.

Sysselsättningsgrad i åldern 20–64 år per land 1995–2021

Den ökade sysselsättningsgraden beror till stor del på att fler kvinnor och äldre arbetar. Numera arbetar fler kvinnor i alla åldrar, och en särskild ökning återfinns i åldersgruppen 50–64 år. En liknande utveckling ses bland äldre män. I takt med att sysselsättningsgraden bland äldre kvinnor stigit och blivit mer lik mellan länderna, har även gruppens andel av sjukfrånvaron ökat i samtliga länder. I topp över länder där sysselsättningsgraden ökat som mest för kvinnor i åldersgruppen 50–64 år ligger Nederländerna och Tyskland. Exempel på möjliga förklaringar till utvecklingen i Tyskland är att landet genomförde genomgripande arbetsmarknadsreformer 2003–2005 i syfte att minska arbetslösheten samt höjde pensionsåldern år 2007.

Kopplingen mellan sysselsättning och sjukfrånvaro tydligast bland kvinnor

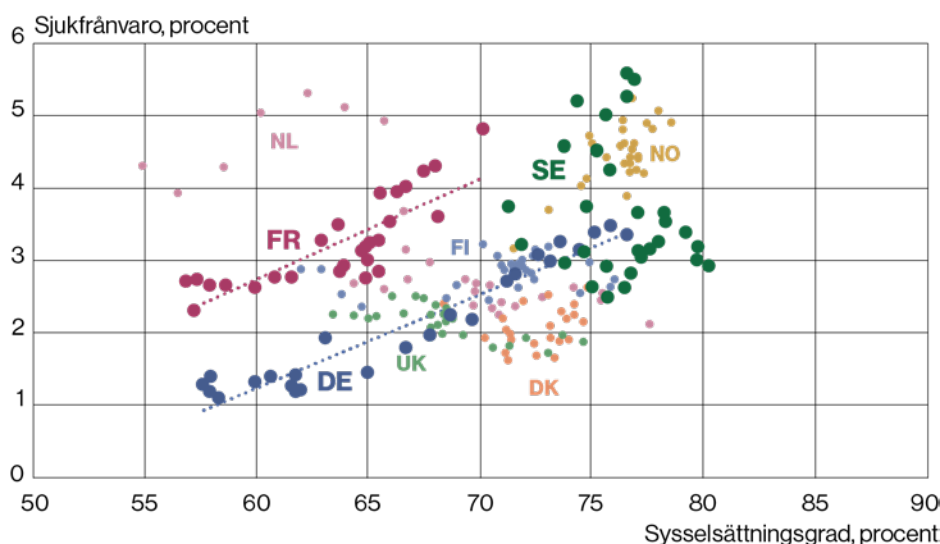
I de flesta länder har kvinnor haft en betydligt lägre och mer föränderlig sysselsättningsgrad med större variationer i sjukfrånvaron än män. I samband med större variationer i sysselsättning ses i de flesta länder en positiv korrelation med ökad sjukfrånvaro för både kvinnor och män. Ett tydligt exempel är Tyskland där både sysselsättningsgrad och sjukfrånvaro stigit för såväl kvinnor som män medan Norges sjukfrånvaro varit relativt oförändrad, vilket är i linje med en stabil sysselsättningsgrad. I Sverige och Nederländerna har sjukfrånvaron minskat trots stigande sysselsättningsgrad, men detta förklaras som nämnts troligtvis av stora förändringar i sjukförsäkringens regelverk i dessa länder. En ytterligare förklaring till Nederländernas lägre sjukfrånvaro kan vara att deltidsarbete är mycket vanligt bland kvinnor i barnfamiljer. Något som kan ha betydelse både för sysselsättningsgrad och sjukfrånvaro i olika länder, är om det exempelvis finns föräldraförsäkring och tillgång till barnomsorg till rimlig kostnad.

” I samband med större variationer i sysselsättning ses i de flesta länder en positiv korrelation med ökad sjukfrånvaro för både kvinnor och män.

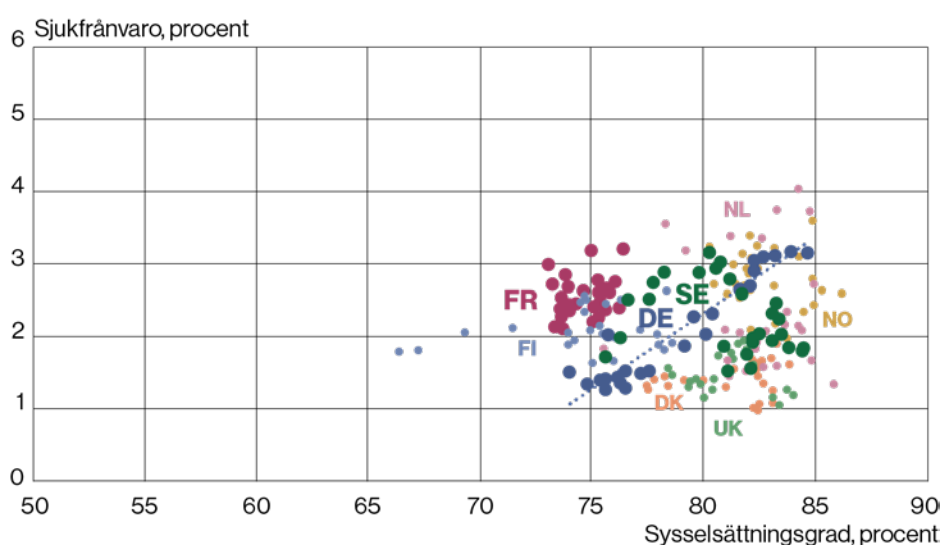
Sysselsättningen har ökat mest för kvinnorna i Frankrike och Tyskland samt för män i Tyskland och i dessa länder finns också en stigande trend i sjukfrånvaron. Att kopplingen mellan sysselsättning och sjukfrånvaro generellt är tydligare för kvinnor än män betyder inte att kvinnor i Västeuropa har en sämre hälsa och arbetsförmåga än män i utgångsläget. Förklaringen kan snarare ligga i att kvinnor i högre grad arbetar i andra typer av verksamheter och i lägre positioner i kombination med större ansvar för hem och barn. Dessutom kan det krävas stora förändringar i sysselsättningsgrad för att påverka sjukfrånvaron, och möjligtvis är det först när stora nya grupper träder ut i arbetslivet som den så kallade selektionseffekten får betydelse. Den ökade sysselsättningsgraden i Tyskland bland äldre män med ökad sjukfrånvaro som följd är ett exempel på detta.

Sjukfrånvaro och sysselsättningsgrad för kvinnor per land 1995–2021

Sjukfrånvaro och sysselsättningsgrad för män per land 1995–2021

Förändringar i sjukförsäkringen minskade sjukfrånvaron i Sverige och Nederländerna

Sammantaget visar analysen att såväl förändringar inom sjukförsäkringen som sysselsättningsgrad sannolikt har påverkat sjukfrånvarons utveckling i de åtta länderna, men i olika grad beroende på land. I Sverige och Nederländerna där sjukfrånvaron minskat trots fler i arbete verkar regeländringar och reformer av försäkringens utformning ha spelat en större roll. Att sjukfrånvaron ökat parallellt med en stigande sysselsättningsgrad i Tyskland och Frankrike, skulle delvis kunna förklaras av förändringar på arbetsmarknaden med ett ökat antal kvinnor och äldre. Att kvinnor dessutom ofta arbetar i andra yrken och i lägre positioner, kan också ha förstärkt kopplingen mellan sysselsättningsgrad och sjukfrånvaro för kvinnor i dessa länder.

Viktigaste resultaten

- Den svenska sjukfrånvaron har varit både lägre och mer stabil under det senaste decenniet.
- Sjukfrånvarons nivå och utveckling påverkas av regelverk, socialförsäkringssystem och socialpolitik som skiljer sig åt mellan länderna.
- Kvinnors sjukfrånvaro är högre än mäns.
- Sysselsättningsgraden i de nordiska länderna har varit fortsatt hög och ökat i andra västeuropeiska länder.
- Den stigande sysselsättningsgraden kan vara en delförklaring till ökad sjukfrånvaro i vissa länder. Exempelvis i Tyskland och Frankrike där både sysselsättningsgrad och sjukfrånvaro ökar, särskilt bland kvinnor.

Författare

Johanna Nyman
Analytiker, Försäkringskassan

Presstjänst
010-116 98 88

Ulrik Lidwall
Analytiker, Försäkringskassan

Om analysen

Analysen bygger på [Eurostats statistik från Labour Force Survey](#) som i Sverige utgörs av [SCB:s arbetskraftsundersökning AKU](#). De mått som redovisas är *andelen sjukfrånvarande* och *andelen sysselsatta* i åldrarna 20–64 år. För att räknas som sjukfrånvarande krävs att personen varit frånvarande från sitt arbete på grund av sjukdom och tillfällig arbetsoförmåga under hela undersökningens mätvecka. Till anställda räknas alla personer som under mätveckan utförde arbete under minst en timme per vecka mot betalning, vinst eller vinst för familjen alternativt varit frånvarande från anställning eller verksamhet på grund av sjukdom, semester, arbetskonflikt eller utbildning. Andelen sysselsatta har beräknats som andelen anställda personer av samtliga.

Till följd av Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen 2020 finns data för landet endast tillgängligt hos Eurostat till och med 2019. I samband med att [Tysklands Labour Force Survey integrerades i German microcensus 2020](#) bröts landets tidsserie. På grund av detta inkluderar analysen data för Tyskland till och med 2019.

Källor och mer att läsa

[Svensk sjukfrånvaro i ett europeiskt perspektiv \(RFV Analyserar 2002:11\)](#)

[Sjukfrånvaron i Sverige – på väg mot europeiska nivåer? \(Socialförsäkringsrapport 2009:10\)](#)

[Analys av sjukfrånvarons variation \(Socialförsäkringsrapport 2014:17\)](#)

[Palme, M. and M. Persson \(2020\). Sick pay insurance and sickness absence: some European cross-country observations and a review of previous research. Journal of Economic Surveys 34\(1\): 85-108.](#)

[Hytti, H. \(2006\). "Why are Swedes sick but Finns unemployed?" International Journal of Social Welfare 15\(2\): 131-141.](#)

[Internasjonal sammenligning av sykefravaer – Delrapport 1 \(Probarapport nr.2014-03\)](#)